

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om visst tillägg till övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor.

I en inom andra kammaren under nr 193 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har herr *Hall* hemställt, »att riksdagen måtte besluta, att till 7:e punkten av övergångsbestämmelserna till 1939 års tjänstepensionsreglemente för lärare vid högre kommunala skolor skall fogas ett tillägg av följande lydelse: På framställning av befattningshavaren må dock Kungl. Maj:t kunna besluta, att pensionsåldern skall inträda vid den tidpunkt, som föreskrives i 17 §».

I fråga om motiveringen för förslaget får utskottet hänvisa till motionen.

Över ifrågavarande motion har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttrande från *statens pensionsanstalt*, som anfört följande:

Innan tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor den 1 juli 1939 trädde i kraft, var pensionsåldern för kvinnlig befattningshavare vid sådan skola 60 år. Enligt 17 § sagda reglemente inträder pensionsåldern för befattningshavare, tillhörande någon av lönegraderna 13—30 (vilka omfatta samtliga vid de högre kommunala skolorna anställda lärare med pensionsrätt enligt reglementet), först vid utgången av det kalenderhalvår, varunder befattningshavaren uppnår en levnadsålder av 65 år.

På sätt framgår av propositionen nr 278 till 1939 års riksdag (s. 15), hade det uppgivits för de sakkunniga, vilkas pensioneringsförslag låg till grund för propositionen, att en höjning av pensionsåldern för de kvinnliga befattningshavarna från 60 till 65 år skulle medföra vissa olägenheter vid en förestående kommunalisering av enskilda läroanstalter i Stockholm. Genom kommunaliseringen skulle nämligen en del lärarinnor bli övertaliga och höjningen av pensionsåldern skulle kunna försvåra avvecklingen av övertaliga lärarkrafter. Hos de sakkunniga hade därför hemställts, att pensionsåldern för ifrågavarande lärarinnor övergångsvis skulle bibehållas vid 60 år. Efter samråd med skolöverstyrelsen hade de sakkunniga emellertid kommit till den uppfattningen, att motsvarande svårigheter icke förelåge å andra orter än Stockholm samt att förhållandena i Stockholm kunde regleras utan särskilda övergångsarrangemang i form av jämkningar i pensionsåldern.

I sitt yttrande över de sakkunnigas förslag framhöll skolöverstyrelsen olägenheten av att pensionsåldern utan övergång höjdes till 65 år för lärarinnor vid de enskilda läroanstalter i Stockholm, som inom den närmaste tiden skulle kommunaliseras. Överstyrelsen ansåg sig dock icke böra föreslå någon övergångsbestämmelse, avseende lägre pensionsålder för vissa lärarinnor, enär dels möjlighet till förtidspension vid 60 års ålder komme att förefinnas, dels möjlighet till ersättning av statsmedel (enligt kungörelsen

nr 344/1931) och därefter till pension (enligt kungörelsen nr 345/1931), funnes för sådana lärarinnor, som bleve överflödiga på grund av kommunaliseringen.

Föredragande departementschefen framhöll emellertid, att följden av en omedelbar höjning av pensionsåldern för lärarinnorna vid de enskilda flickskolor, som komme att kommunaliseras under budgetåret 1939/40, syntes bliva, att vissa av de äldsta lärarinnorna icke borde erhålla fast anställning vid de kommunala skolorna utan i stället bliva berättigade till ersättning av statsmedel enligt kungörelsen nr 344/1931. Därav skulle följa, att dessa lärarinnor icke bleve delaktiga av den ifrågasatta pensionsregleringen. Mot en sådan anordning ansåg departementschefen billighetskäl tala, varför han förordade intagande i pensionsreglementet av den i motionen åsyftade övergångsbestämmelsen, enligt vilken pensionsåldern för lärarinna, som före den 1 juli 1939 uppnått en levnadsålder av 55 år och som under budgetåret 1939/40 i samband med kommunalisering av enskild läroanstalt erhållit anställning vid högre kommunal skola, inträder redan vid utgången av det kalenderhalvår, varunder lärarinnan uppnår en levnadsålder av 60 år.

Av ovan anförda omständigheter synes framgå, att ifrågavarande övergångsbestämmelse, såsom i motionen angivits, tillkommit närmast i syfte att underlätta avvecklingen av lärarkrafter, som genom motsedd kommunalisering av enskilda flickläroverk i Stockholm skulle komma att bliva övertaliga. Genom den generella avfattning bestämmelsen erhållit äger den emellertid tillämpning jämväl å förutvarande lärarinnor vid de från och med budgetåret 1939/40 kommunaliserade enskilda flickläroverken i Norrköping, Umeå, Vänersborg, Västerås och Ystad. Huruvida bestämmelsen kan anses behövlig med hänsyn till av kommunaliseringen eventuellt förorsakat behov att avveckla övertaliga lärarkrafter vid de kommunala flickskolorna i sistnämnda städer, undandraget sig pensionsanstaltens bedömande. Av vad förenämnda sakkunniga därom anført synes emellertid framgå, att så icke är fallet.

I varje fall synes intet vara att erinra mot det i motionen föreslagna tillägget till förberörda övergångsbestämmelse, enligt vilket Kungl. Maj:t på framställning av befattningshavaren skulle äga besluta, att pensionsåldern skall inträda först vid den i huvudbestämmelsen i 17 § pensionsreglementet föreskrivna tidpunkten. Ur pensioneringssynpunkt giver tillägget, som är ägnat att nedbringa pensionskostnaderna, icke anledning till betänkligheter. Dess införande skulle stå i samklang med de strävanden, som under den senaste tiden kommit till synes att i större utsträckning tillvarata äldre arbetskraft i allmän tjänst, i den mån ej särskilda omständigheter lägga hinder i vägen därför. Vad angår eventuellt föreliggande behov av avveckling av övertaliga lärarkrafter läser det få förutsättas att Kungl. Maj:t vid tilläggsbestämmelsens tillämpning skulle komma att taga erforderlig hänsyn därtill.

För att det ifrågasatta tillägget skall kunna vinna tillämpning å den i motionen angivna ämneslärarinnan vid kommunala flickskolan i Västerås Agnes Naemi Tunberg, vilken enligt nu gällande bestämmelser är skyldig att avgå från sin befattning den 30 juni 1943 och vilken enligt vad pensionsanstalten erfarit åtminstone icke hittills beviljats anstånd med avskedet, torde erfordras, att detsamma träder i kraft före den 1 juli 1943.

I det ifrågasatta tilläggsstadgandet torde lämpligen böra angivas viss tidpunkt, före vilken däri avsedd framställning skall ingivas till Kungl. Maj:t.

I likhet med statens pensionsanstalt hyser utskottet den uppfattningen, att sakliga skäl tala för en uppmjukning av åberopade övergångsstadgande i den av motionären föreslagna riktningen. Såsom pensionsanstalten framhållit, böra de ändrade bestämmelserna träda i kraft före den 1 nästkommande juli. Såsom lämplig tidpunkt för ikraftträdandet vill utskottet föreslå den 1 april 1943. I det ifrågasatta tilläggsstadgandet bör vidare angivas viss tidpunkt, före vilken däri avsedd framställning skall ingivas till Kungl. Maj:t, förslagsvis den 1 januari 1944.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 193, må besluta, att till 7:e punkten av övergångsbestämmelserna till 1939 års tjänstepensionsreglemente för lärare vid högre kommunala skolor skall fogas ett tillägg av följande lydelse, att träda i kraft från och med den 1 april 1943:

»På framställning av befattningshavaren må dock Kungl. Maj:t kunna besluta, att pensionsåldern skall inträda vid den tidpunkt, som föreskrives i 17 §. Sådan framställning skall till Kungl. Maj:t ingivas före den 1 januari 1944.»

Stockholm den 9 mars 1943.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Åkerberg, Nordenson*, Sundvik*, Sylwan, Ohlin*, Leander, Lindbärg och Elofsson i Vä*;

från andra kammaren: herrar Svedman, Paulsen, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman, Hall, Andersson i Munkaljungby, Ericsson i Åtvidaberg* och Ericsson i Kinna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.